

SWOT-АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНИХ ДЕТЕРМІНАНТІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

©2023 ТКАЧИК Ф. П., ДМИТРІВ В. І.

УДК 336.14
JEL: H22; O23; R10; R13

Ткачик Ф. П., Дмитрів В. І. SWOT-аналіз фінансових детермінантів розвитку територіальних громад в Україні

Сучасні аспекти відбудови та розвитку органів місцевого самоврядування в Україні потребують ґрунтовного аналізу ризик-факторів та загроз з метою напрацювання дієвих методик їхньої протидії. У цьому ракурсі використання SWOT-аналізу сприятиме ідентифікації сильних сторін і перспектив для ефективного функціонування територіальних громад з урахуванням ключових детермінантів фінансової політики та фінансового федералізму. Основною метою статті є дослідження тенденцій реконструкції та розвитку економіки органів місцевого самоврядування з використанням методу SWOT-аналізу детермінантів фінансової політики та фінансового федералізму. У статті досліджено ефективність застосування стратегічного SWOT-аналізу функціонування органів місцевого самоврядування на базі ключових параметрів фінансової політики та фінансового федералізму. Аргументовано, що на основі здійснення SWOT-аналізу та апроксимації оригінальних підходів фінансового федералізму територіальна громада у стратегічній перспективі прийняття управлінських рішень досягатиме синергійного ефекту в ракурсі фінансування пріоритетних бюджетних видатків. Систематизовано ефекти й окреслено пріоритети стабілізації та розвитку соціально-економічних процесів у територіальних громадах завдяки: зміні перерозподілу часток зарахування податку на доходи фізичних осіб до бюджетів усіх рівнів; розширенню повноважень органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування місцевих податків і зборів, зокрема – податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; активізації дій у напрямку застосування інвестиційного та (або) інноваційного податкового кредиту для перспективних суб'єктів бізнесу національного та міжнародного рівня щодо реалізації заходів з відновлення та модернізації інфраструктури територіальної громади; повноцінному здійсненню державного та громадського контролю та моніторингу ефективності бюджетних видатків тощо.

Ключові слова: фінансова політика, фінансовий федералізм, податковий потенціал, бюджетні видатки, SWOT-аналіз, органи місцевого самоврядування.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 9.

Ткачик Федір Петрович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: tkachyk.fp@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4783-6919>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219602783>

Дмитрів Володимир Ігоревич – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: dmytriv88@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0568-757X>

UDC 336.14
JEL: H22; O23; R10; R13

Tkachyk F. P., Dmytriv V. I. A SWOT Analysis of Fiscal Determinants of the Development of Territorial Communities in Ukraine

Modern aspects of the reconstruction and development of local self-government bodies in Ukraine require a thorough analysis of risk factors and threats in order to develop effective methods to counteract them. In this perspective, the use of SWOT analysis will help identify strengths and prospects for the effective functioning of territorial communities, taking into account the key determinants of fiscal policy and fiscal federalism. The main aim of the article is to study the trends in the reconstruction and development of the economy of local self-government bodies using the method of SWOT analysis of the determinants of fiscal policy and fiscal federalism. The article examines the effectiveness of the application of strategic SWOT analysis of the functioning of local self-government bodies on the basis of key parameters of fiscal policy and fiscal federalism. It is argued that on the basis of the SWOT analysis and approximation of the original approaches of fiscal federalism, the territorial community in the strategic perspective of managerial decision-making will achieve a synergistic effect in terms of financing priority budget expenditures. The effects are systematized and the priorities of stabilization and development of socioeconomic processes in territorial communities are outlined due to: changes in the redistribution of shares of the personal income tax in the budgets of all levels; expanding the powers of local self-government bodies in the field of administration of local taxes and fees, in particular, the tax on real estate other than land; intensification of actions in the direction of application of investment and (or) innovative tax credit for promising business entities of the national and international level for the implementation of measures to restore and modernize the infrastructure of the territorial community; full-fledged implementation of the State and public control and monitoring of the efficiency of budget expenditures, etc.

Keywords: fiscal policy, fiscal federalism, tax potential, budget expenditures, SWOT analysis, local self-government bodies.

Fig.: 1. Tabl.: 2. Bibl.: 9.

Tkachyk Fedir P. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after S. I. Yuri, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: tkachyk.fp@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4783-6919>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219602783>

Dmytriv Volodymyr I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after S. I. Yuri, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: dmytriv88@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0568-757X>

У процесі формування та прийняття ефективних управлінських рішень на рівні держави та регіонів використовуються різноманітні форми моніторингу, аналізу й оцінювання даних, проте останнім часом популяризується застосування систематизованих технологій, які дають змогу спрогнозувати наслідки впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на їхній розвиток. Емпіричний підхід наголошує на диверсифікації способів дослідження параметрів розвитку органів місцевого самоврядування на базі ефективної реалізації фіскальної політики. SWOT-аналіз – це один із найпоширеніших способів аналізу в стратегічному управлінні. Методологія SWOT-аналізу на початковому етапі полягає в ідентифікації сильних і слабких сторін, а також загроз і можливостей, а далі відбувається встановлення ланцюжків та зв'язків між ними, що в результаті буде використано для узгодження й прийняття важливих рішень стратегічного характеру для органів місцевого самоврядування.

З перспективної точки зору SWOT-аналіз фіскальних детермінантів розвитку територіальних громад в Україні вбачаємо як техніку стратегічного планування, яка надає методичні інструменти, забезпечує визначення основних сильних і слабких сторін, можливостей і загроз та базується на аналітичній оцінці, інформаційний базис якої складають внутрішні та зовнішні джерела інформації стосовно пріоритетів регіонального розвитку. На нашу думку, класичне розуміння SWOT-аналізу доцільно модифікувати для ґрунтового моніторингу чинників впливу на перспективи розвитку бюджетно-податкової політики органів місцевого самоврядування на базі фіскального федералізму в контексті посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів.

Теоретико-методичні та прагматичні аспекти використання методів стратегічного аналізу для дослідження ефективності фіскальної політики на державному та регіональному рівнях обґрунтували в наукових доробках такі вчені та фахівці: Т. Беррі (T. Berry) [2], І. Волохова [5], Т. Кошук [9], А. Крисоватий [6], І. Назаренко [1], І. Синчук [3], А. Соколовська [9], Р. Тульчинський [8], З. Шершньова [4] та інші.

Проте, високо оцінюючи вклад науковців і практиків у дослідження окресленої проблематики, зазначимо, що динамізм економічного розвитку в сучасних реаліях перебуває під впливом певних ризиків і загроз, своєчасна діагностика та реагування на які забезпечить гармонійне функціонування держави та регіонів. Саме тому, з використанням ключових домінант SWOT-аналізу в контексті ідентифікації сильних і слабких сторін фіскального потенціалу держави та органів місцевого самоврядування можна сфокусувати увагу на протидії фінансовим флуктуаціям задля досягнення пріоритетних планів ефективного розвитку громад. Ураховуючи реалізм протидії ризикам воєнного часу в Україні, констатуємо, що моніторинг негативних і конструктивних факторів впливу

на забезпечення ключових напрямків розвитку територіальних громад потребує комплексного підходу, зокрема з урахуванням результатів SWOT-аналізу фіскальних детермінант.

Мета статті полягає в обґрунтуванні напрямків стабілізації та розвитку органів місцевого самоврядування на базі SWOT-аналізу детермінантів фіскальної політики та фіскального федералізму.

Реалії сьогодення засвідчують, що на практиці доволі часто використовується SWOT-аналіз, оскільки даний інструмент має ряд переваг (простота проведення, універсальність, оперативне оцінювання максимальної кількості факторів) [1], які дозволяють зробити точні висновки, визначити пріоритетні стратегічні завдання фіскального характеру, що загалом сформує ціннісне підґрунтя для розробки дієвої стратегії розвитку територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування. Водночас SWOT-аналіз залишається основним класичним інструментом стратегічного аналізу, а всі інші методи аналізу є уточнюючими та доповнюючими. У рамках розробки будь-якої стратегії SWOT-аналіз є одним із базових елементів [2]. Універсальність цього способу дає змогу використовувати його різнобічно для вивчення унікальних властивостей об'єктів: аналіз продукції, підприємства, конкурентного середовища, розвитку держави, міста, регіону тощо. [3, с. 176].

Важливо акцентувати, що методологія SWOT-аналізу спроможна згенерувати успішні та загрозові ситуації для певної адміністративно-територіальної одиниці, сформулювати базис для їхнього попередження з метою ефективного втілення в реальність задекларованих планів. SWOT-аналіз не містить конкретизованої фінальної інформації для прийняття управлінських рішень, але він надає змогу систематизувати та раціоналізувати процес обмірковування сукупності інформації з метою прийняття найбільш вдалих рішень стратегічного характеру [4, с. 144].

Результативність державної політики у сфері формування методологічної основи фінансового забезпечення соціально-економічної сфери органів місцевого самоврядування буде досягнута після комплексного вирішення питань раціоналізації процесу їхнього використання.

З огляду на це було трансформовано класичні підходи до використання SWOT-аналізу для формування стратегічного плану розвитку органів місцевого самоврядування (табл. 1).

Дослідження та застосування детермінантів фіскальної політики та фіскального федералізму в системі фінансового забезпечення регіонального розвитку на базі SWOT-аналізу продукуватиме інтенсифікацію модернізації інфраструктури, забезпечення якісних соціальних та екологічних стандартів, сприятиме розвитку інвестицій та інновацій, податковій гармонізації та бюджетній оптимізації в управлінні територіальними громадами.

Використання доповненої методики SWOT-аналізу для територіальних громад

Шифр	Значення	Характеристика
S	Сильні сторони	Наявні внутрішні ресурси та характерні особливості, що чинять або можуть здійснювати виключно позитивний вплив на фінансове забезпечення територіальної громади
W	Слабкі сторони	Внутрішні характерні особливості, процеси та обмеження, що чинять негативний вплив на прийняття управлінських рішень щодо забезпечення оптимального розвитку громади
O	Можливості	Зовнішні чинники, які спроможні позитивно вплинути на досягнення тактичних і стратегічних цілей, а також потенційні механізми, що підсилять сильні позиції громади
T	Загрози	Непередбачені обставини та ризики, які можуть обмежити фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади
Модифікація		
E	Ефекти	Очікувані та реальні результати використання ситуативних інструментів (сильні сторони та можливості) в контексті мінімізації впливу негативних чинників на розвиток секторів економіки регіону
P	Пріоритети	Ранжування пріоритетних напрямків розвитку територіальної громади залежно від середовища, в якому вона розташована, та закріплення шляхів їхнього досягнення

Джерело: складено на основі [3; 5].

Рациональне використання потенціалу фіскального федералізму в контексті забезпечення фінансово-економічного розвитку територіальних громад безпосередньо вимагає обґрунтування розподілу податкових і видаткових повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також адекватного формування видаткової та дохідної частини місцевих бюджетів.

Згідно з принципом субсидіарності розподіл видів видатків між державним і місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача [5, с. 40]. Лише за таких важливих умов можна розраховувати на досягнення максимального ступеня задоволення потреб населення як показника ефективності перерозподільчих процесів.

За результатами SWOT-аналізу параметрів функціонування адміністративно-територіальних утворень було систематизовано сильні та слабкі сторони, а також окреслено можливості та загрози для їхнього ефективного розвитку (табл. 2).

Встановлено, що основним загрозливим чинником в умовах сьогодення виступає протидія ризикам воєнного часу в Україні, що, своєю чергою, вимагає від органів місцевого самоврядування кооперації та вжиття оперативних заходів у контексті стабілізації фінансування пріоритетних напрямків розвитку певної громади (громад) залежно від обсягів заподіяної шкоди, руйнації інфраструктури та житлових об'єктів, а також динаміки внутрішньої міграції. Використовуючи домінанти фіскального федералізму, органи місцевого самоврядування матимуть змогу задіяти мультиаспектний спектр податкових інстру-

ментів стимулювання економічної активності в регіоні, у т. ч. міжнародного рівня [6, с. 111].

Серед перспективних сильних сторін забезпечення розвитку органів місцевого самоврядування доцільно виокремити фактичну наявність достатнього податкового потенціалу (наразі в українських реаліях є проблематичним явищем), що забезпечуватиме повноцінне виконання бюджетних видатків, передусім – соціально-демографічного характеру, оскільки людиноцентризм – це практичний і світоглядний орієнтир, який повинен стати основним виміром державної та регіональної політики в Україні.

Ключова мета фіскального федералізму – посилення спроможності органів місцевого самоврядування, у тому числі фіскальної, а також їхньої здатності акумулювати якомога більший обсяг фінансових ресурсів для власного розвитку (рис. 1).

Органи місцевого самоврядування більш комплексно мають бути долучені до процесу адміністрування майнових податків, зокрема вони мають отримати додаткові повноваження в цій сфері: найбільш оптимальною на даному етапі видається модель кооперативного (спільного) адміністрування місцевих податків органами місцевого самоврядування та контролюючими органами, при цьому передача окремих повноважень територіальним утворенням в частині адміністрування повинно відбуватися за згоди (згідно з рішенням) місцевої ради [7].

Беззаперечним аргументом на користь оперативного делегування таких повноважень від центрального уряду до місцевого рівня є зацікавленість і вища вмотивованість органів місцевого самоврядування адмініструвати майнові податки, оскільки вони повністю зараховуються до місцевих бюджетів. Вод-

SWOT-аналіз функціонування територіальної громади на базі детермінантів фіскального федералізму

S Сильні сторони	W Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Зручне місце розташування з точки зору логістики та ресурсів; – достатній фактичний податковий потенціал; – ситуативний підхід до вирішення пріоритетних проблем територіальної громади; – фінансова підтримка з боку центрального органу управління; – прийняття рішень у сфері встановлення окремих елементів місцевих податків і зборів; – формування конкурентних переваг для інвесторів та інших суб'єктів бізнесу; – кваліфікований кадровий потенціал; – кооперація зусиль щодо розвитку окремих секторів економіки з іншими територіальними громадами; – цифровізація фіскального простору регіону 	<ul style="list-style-type: none"> – Низький рівень децентралізації бюджетних ресурсів (трансфертизація); – обмежена частка власних податкових надходжень до місцевих бюджетів; – слабка податкова база окремих податків і зборів; – надмірний (необґрунтований) перерозподіл частки податку на доходи фізичних осіб; – диспропорцій приросту податкових надходжень до місцевих бюджетів та бюджетів територіальних громад; – нераціональне використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування; – міграційні процеси, відтік економічно активного та кваліфікованого населення; – знецінення довгострокових матеріальних виробничих активів
O Можливості	T Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Податкове стимулювання інвестиційно-інноваційної активності; – фіскальні преференції для суб'єктів бізнесу щодо розвитку інфраструктури регіону та створення нових робочих місць; – благоустрій територіальної громади; – підвищення рівня життя населення; – балансування місцевих бюджетів; – розробка та використання методологічного підходу для здійснення запозичень на закордонних ринках капіталу; – подача заявок на отримання грантів (мінігрантів) для розширення можливостей територіальних громад у процесі відновлення та розвитку секторальної економіки 	<ul style="list-style-type: none"> – Військові загрози та міжнародні торговельно-економічні конфлікти; – бюрократичні бар'єри при здійсненні місцевих запозичень і надання місцевих гарантій; – зростання концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні; – фінансова залежність органів місцевого самоврядування від центральних органів державного управління; – нестабільність бюджетно-податкового законодавства; – погіршення демографічної ситуації; – безробіття; – корупційні та шахрайські схеми формування та розподілу бюджетних ресурсів; – відсутність конкуренції між територіальними громадами; – залежність від міжнародної фінансової допомоги в умовах воєнного стану в Україні

Джерело: авторська розробка.

ночас певними перешкодами в цій царині виступають відсутність адекватної інформації в базах даних, яка використовуються для цілей майнового оподаткування; неналежна комунікація між контролюючими органами у сфері оподаткування та органами місцевого самоврядування, що продукує певні колізії, які призводять до фіскальних втрат місцевих бюджетів.

Отримавши додаткові фінансові інструменти, місцеві громади будуть зацікавлені в успішній діяльності суб'єктів підприємництва приватного сектора, зможуть нарощувати джерела дохідної бази, впливаючи на економічне зростання території. Проте водночас місцеві бюджети втратили стабільну передбачувану частину доходів до загального фонду із ПДФО [8, с. 11]. Показники виконання місцевих бюджетів відображають існуючий загальний соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці, її економічний потенціал до подальшого розвитку [9].

Для економічного та ефективного витрачання фінансових ресурсів, поглиблення взаємодії із малим і середнім бізнесом, збереження виробничого потенціалу, сприяння збереженню та створенню робочих місць і пошуку джерел наповнення місцевих бюджетів варто вжити додаткових заходів з боку як місцевої, так і державної влади. Важливою умовою успішності таких заходів на місцях виступає тісна співпраця органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. Місцева влада повинна глибоко усвідомити свою відповідальність за виконання бюджетів, докласти для цього всіх зусиль. Такий контекст сприятиме процесам фінансового забезпечення надання суспільних благ у регіоні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, наявність достатніх бюджетних ресурсів у органів місцевого самоврядування є запорукою того, що останні мають можливість надавати більш якісні та різноманітні суспільні блага своїм

Рис. 1. Шляхи досягнення пріоритетів розвитку органів місцевого самоврядування на базі фіскального федералізму

Джерело: авторська розробка.

мешканцям, реалізовувати необхідні соціальні, екологічні, енергетичні, інфраструктурні проекти, створювати належні умови для розвитку підприємництва та поліпшення інвестиційного клімату тощо. Вирішення цих проблем, на нашу думку, можливе за умови реформування міжбюджетних відносин шляхом:

- ✦ забезпечення органів місцевого самоврядування достатнім обсягом власних дохідних джерел;
- ✦ забезпечення необхідним обсягом надходжень загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів;
- ✦ зменшення обсягу міжбюджетних трансфертів, збільшення частки їх нецільової частини.

Необхідним вбачаємо підвищення прозорості бюджетного процесу на всіх рівнях бюджетної системи, без чого неможливою є реалізація відповідного принципу самостійності. Зокрема, мають бути також

ужиті заходи, спрямовані на вирішення проблеми неpubлічності управління місцевими бюджетами, їхніми дохідними та видатковими частинами. Для цього необхідно зацікавити органи місцевого самоврядування в результатах своєї роботи, залучити населення для вирішення проблем розбудови відповідної місцевості. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Назаренко І. М. Функціональна місія SWOT-аналізу в процесі моделювання стратегії оподаткування підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-56>
2. Berry T. How to Do a SWOT Analysis for Better Strategic Planning / Bplans. 2023. URL: <https://www.bplans.com/business-planning/how-to-write/marketing-sales/swot-analysis/>
3. Синчук І. В. Вплив SWOT-аналізу на прийняття управлінських рішень в умовах фінансової кризи. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 174–178.

4. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підручник. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ : Вид-во КНЕУ, 2004. 699 с.
5. Волохова І. С. Вектори зростання надходжень до місцевих бюджетів України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 39–42. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/10.pdf
6. Крисоватий А. І., Ткачик Ф. П. Еволюційна парадигма фіскального федералізму: трансформація досвіду США в український децентралізм. *Бізнес Інформ*. 2021. № 8. С. 109–116. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-109-116>
7. Вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків: тези з обговорення / Децентралізація. 2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16898>
8. Тульчинський Р. В. Фінансова децентралізація та її недоліки в умовах становлення нового регіоналізму в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 15. С. 10–14.
9. Соколовська А. М., Кошук Т. В. Податкова політика в Україні в контексті тенденцій реформування оподаткування у країнах ЄС. *Фінанси України*. 2012. № 1. С. 94–115. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_01_094_uk.pdf

REFERENCES

- Berry, T. "How to Do a SWOT Analysis for Better Strategic Planning". *Bplans*. 2023. <https://www.bplans.com/business-planning/how-to-write/marketing-sales/swot-analysis/>
- Krysovaty, A. I., and Tkachyk, F. P. "Evolutsiina paradyhma fiskalnoho federalizmu: transformatsiia dosvidu SSHA v ukrainskyi detsentralizm" [The Evolutionary Paradigm of Fiscal Federalism: Transformation of the United States Experience into Ukrainian Decentralism]. *Biznes Inform*, no. 8 (2021): 109-116. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-109-116>
- Nazarenko, I. M. "Funktsionalna misiia SWOT-analizu v protsesi modeliuвання stratehii opodatkuвання pid-priemstva" [Functional Mission of Swot Analysis in the Process of Modeling the Taxation Strategy of the Enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 49 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-56>
- Shershnyova, Z. Ye. *Stratehichne upravlinnia* [Strategic Management]. Kyiv: Vyd-vo KNEU, 2004.
- Sokolovska, A. M., and Koshchuk, T. V. "Podatkova polityka v Ukraini v konteksti tendentsii reformuvannya opodatkuвання u krainakh YeS" [Tax Policy in Ukraine in the Context of Tax Reform Trends in EU Countries]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2012): 94-115. https://finukr.org.ua/docs/FU_12_01_094_uk.pdf
- Synchuk, I. V. "Vplyv SWOT-analizu na pryiniattia uprav-linskykh rishen v umovakh finansovoi kryzy" [The Influence of SWOT Analysis on Management Decision-making in the Conditions of the Financial Crisis]. *Molodyi vchenyi*, no. 3 (2016): 174-178.
- Tulchynskiy, R. V. "Finanova detsentralizatsiia ta yii nedo-liky v umovakh stanovlennia novoho rehionalizmu v Ukraini" [Financial Decentralization and Its Shortcomings in the Conditions of the Formation of New Regionalism in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 15 (2018): 10-14.
- "Vdoskonalennia mekhanizmu administruvannya mist-sevykh podatkov: tezy z obhovorennia" [Improving the Local Tax Administration Mechanism: Theses from the Discussion]. *Detsentralizatsiia*. 2023. <https://decentralization.gov.ua/news/16898>
- Volokhova, I. S. "Vektory zrostannia nadkhodzen do mistsevykh biudzhetyv Ukrainy" [Vectors of Increase of Entering Local Budgets of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, iss. 23, part 1 (2019): 39-42. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/10.pdf